

tartás, mindaz, amit a munkáskéz tisztaságának kellene nevezni. Vagy az ipar evangéliumának, ha mindez nem hangzana épp olyan fakult melódiának, mint az, hogy: az iparművészet erkölcsé.

Vagy, mint amilyen avult: minden morál-prédikálás. Tudatában vagyok annak: ez öreges zsémbeskedés, tanáros okvetetlenkedés, míg vele szemben áll a fiatalság, a tett, a nagy mintatermekkel felszerelt, famegmunkáló gépekkel üzembehelyezett szalon-gyár. A világ robot és e robotásában nem lehet feltartóztatni vasárnapi prédikációkkal.

... Vajjon csakugyan nem lehet? Körülnézek és semmi sem mondja, hogy ez lehetetlen. A német iparművészet ezerszer több háborús, kilengéses, pénzlecsúszásos bajjal küzdve is szemébe néz a morális számvetéseknek, melyekkel a darmstadti Koch, vagy a berlini Scheffler szembe-

állítják. Georg Hirth halála után nem lett kevesebb prédikátorainak száma, csak több. Vagy idézzem a szomszéd Bécs katedrójáról szóló Tessenow-ot, aki biblikus hittel és szépséggel hirdeti az ő könyveiben a kisvárosi munka etosát, mely a hajdani céhbeli erkölcsöknek továbbörzésére van hivatva? S egyáltalában ósdi vaskalaposág-e — ha már divatszempontból nézzük — egy maradandó etika hirdetése a művészetben éppen ma, mikor Lahoretől Újvidékig minden művészi akarat kultakarája alatt egy megújuló lelkeség, egy rendre és belső megnyugvásra vágyó világszellem irányítja a formákat.

A mi iparművészetünk megújódása sem kezdődhet el mással: egyetlen egy negyed órácskával, melyben a művész bizalmasan magára maradva mérlegre teszi az ő erkölcsi világát, hogy megmérje és könnyűnek találja.

ÚJ MŰVÉSZET VAGY TANULATLANSÁG?

multkor olvastam egyik kiváló műkritikusunk tollából eredő bírálatban, hogy a *túlzás a tehetséges művészen mindig a fiatalság velejárója*. Igazán? Michelangelo, Rembrandt, Rodin, Wagner, Rikárd, Liszt; és ha végigtekintek a legnagyobbak során, mindennütt azt látom, hogy fiatalok műveiknek éppen ellenkezőleg, mértékletesség és szerénység a jellemző vonása; csaknem félnék bizalmatlanság önmaguk iránt, de a természetnek és a kifejezés hagyományos formáinak, az előttük járt mestereknek áhítatos tisztelete. Talán több mondanivalójuk van mint a mestereiknek, de azért tanulnak tőlük, küzdenek, szenvednek a tudásuk elsajátításáért. Csak amikor már ismerik mesterségük minden csinját-binját és urai a kifejezés minden másoktól eltanulható eszközeinek, akkor kezdenek a maguk nyelvén beszélni, akkor bontakozik ki a saját nagy egyéniségük. Mélyítik, új elemekkel gazdagítják az elődeiktől átvett tudást, mely nem elegendő új művészi alkotásai számára. De a hagyományos művészi formák illetén átalakulása, ha igazán egészséges folyamat, szervesen, szükségszerűen fejlődik a meglévőből, nem pedig önkényesen, erőszakosan, a köztudatban élő alapfogalmak felforgatásával. Az emberi anatómia, a perspektíva, a fizika törvényeinek nem ismerése vagy figyelmen kívül hagyása, a kakofónia, a kaosz még nem jelentenek új művészi formát. Efféle túlzásokra és szertelenségekre az igazán nagy tehetségek, ha egyáltalán valaha, hát nem kezdő korukban, hanem csak akkor ragadtatták magukat, mikor már régen

túllépték alkotóképességük zenitjét, mikor erejüket veszítve, mintegy önmaguknak paródiái, már csak virtuozitással tudtak hatni a közönségre. Voltak és vannak is mindenkor, akik minden szertelenségben új művészi megnyilatkozást sejtnek és csodálnak. De a józan ítélet és a mindig megint jóútra térő komoly ízlés idővel helyreigazítja a tévelygő divatok elhamarkodott ítéleteit. A baj csak ott kezdődik, ahol maguk az alkotó művészek veszítik el az orientációt. Ha a fiatalok például így okoskodnak: Greco elrajzolta alakjait, mégis nagy művészenek tartják, ergo nem szükséges jól rajzolni tudni. Franz Hals, mikor már öregedett (de nem ám, mikor fiatal volt!), spahtlival kente a festéket a vászonra, tehát kenjük mi is mindjárt malterkanállal, ez még zseniálisabb lesz. (Igaz, hogy Hals éppen oda tette, ahová kellett, de ez nem lényeges.) Rodin figuráinak (már tudniillik a késői, jellegzetes Rodineknek) nincs csontjuk, nincsenek is befejezve; mégis minden múzeumban van belőlük egynéhány: gyúrjunk tehát mi is idomtalan, kisfejű, duzzadt lábú szörnyszülötteket különféle eszelős pózokban, ez sokkal könnyebb, mint megmintázni egy igazi aktot és az emberek azt fogják hinni, hogy „új művészetet” találtunk ki. X és Y képeiben nyoma sincsen a kompozíciónak, képszerűségnek, valórnek, gondolatnak, tudásnak, mégis nagy pénzt fizetnek értük. Szóval, a tudás elavult fogalom, művészenek nem kell, sőt nem is szabad tudnia semmit, csak így lehet igazán eredeti, egyéni művész...

Megint sokat vitatkozunk a régi és az új művészen. Vitatkoztak ezen minden időközön; mindig

volt tekintélyes pártja a réginek is, meg az újnak is, mindig igaza volt egy kicsit mind a két pártnak és soha nem győzte meg egyik a másikat, mert elvégre ez ízlés, véralkat, kor vagy műveltség dolga. De a nézeteltérés nem árt a művészetnek, mert nagyon távol esik magától a művészi alkotástól. Veszedelmessé csak akkor válik, ha az egyik vagy a másik „irány” rá akarja magát erőszakolni a korra, hivatalos elismertetésre, egyeduradalomra törekedve. Mintha bizony hivatalos intézkedésekkel lehetne előírni egy kornak stílusát.

„Art happens” — írja egy nagy művész — „a művészet megeskik, nem biztos tőle a gunyhó, a koronás fő nem számíthat rá, a legnagyobb lángész nem képes művészetet létrehozni és az általánosítását akaró erőlködés csak mesterkéltséget, otromba bohózatot eredményezhet.”

Ha figyelmesen körültekintünk a kiállításokon, a folyóiratokon, az iskolákban vagy a fiatalok műtermein, nem annyira a régi, vagy az új, a konzervatív, vagy a haladó irány érdekelhet bennünket, mint inkább a tehetség, ennek fejlődése, főleg pedig művészi tudásának foka és a mód, ahogyan ezt a tudást elsajátítja és továbbképezi. A fiataloságnál, az iskolában még nem az „irány” a lényeges, hanem az alapvető fogalmak és minden komoly alkotáshoz nélkülözhetetlen ismeretek megszerzése. Az iskolában a helyesírást, a mondatfűzést, prozódíát, retorikát, logikát kell megtanulni, nem pedig azon töprengeni, vajjon Arany János vagy Ady Endre stílusára neveljük-e a tanulókat. A tehetséges növendékből, ha jól megtanulta az írás mesterségét, még ha csak a legklasszikusabb irodalmon táplálkozott is, lehet a legmodernebb író, ellenben aki

nem tud írni és nem olvasott mást, mint Ady Endrét, abból egész biztosan semmi sem lesz.

Az ifjúságot tudásra kell tanítani, nem „írnyokra”. A tudás tiszteletére, szerénységre, szorgalomra, elmélyedésre, tiszta, magas művészi célok felé való törekvésre. A többi aztán megjön magától, ezen az alapon nem nehéz továbbépíteni.

Ha pedig ezt az elvet követjük, akkor csakis az lehet fontos előttünk, vajjon az, aki az ifjúságot oktálja, jó tanár-e, tud-e jól tanítani, nem pedig az, hogy melyik művészi irány követője? Még az sem lényeges, hogy a tanár elismert nagy művész-e vagy sem? Sok nagy művész — talán a legtöbb — nem vált be mint tanár, éppen mert nagyon is kifejtett egyéniségét ráerőszakolja tanítványaira és hosszú tapasztalatok útján szerzett tudásának végső eredményeit adja tovább nekik, ahelyett, hogy a kezdeten kezdve, türelmesen végigjártná velük is a kíváncsiságok, csalódások, kínlódások és szárnypróbálgatások fáradságos, de hasznos kálváriáját. Nem nagy művész, hanem kitűnő pedagógus kell az iskolába. Aki röplüni tanul, az hiába akarná mindjárt a sást utánozni. Nem mindenkinek adatott, hogy hamarosan a felhők fölött keringessen, a napba tekintve. Tanulja meg először a repülés mesterségét, de tanulja meg jól. Legyen ura a művészetekben évezredek óta legmagasabbnak elismert és soha túl nem szárnyalt alkotó elemeknek, tudásnak. Azután, ha tapasztalás és korának szelleme úgy kívánják, ám hagyja el azt, amit nem tart belőle lényegesnek. Csak az istenért ne éppen a leglényegesebbet, ne a formát, az összhangzatosságot, a természetet, a tudást hagyja ki munkájából. V.

K R Ó N I K A

MAGYAR HÓDOLAT VILMA KIRÁLYNŐNEK. Minden magyar ember tudja, hogy a háború befejezése óta egy nép sem támogatta annyira az inségbe jutott magyarok százezreit, különösen pedig a segítségre szoruló magyar gyermekeket, mint a kis Hollandia lakossága. Ennek a szorgalmas, művelt és jószívű népnek áldásosan uralkodó királynője a lefolyt évben töltötte be trónra lépésének negyedszázados évfordulóját. Természetes, hogy a baráti érzületüket mindenkor bizonyító hollandusok nagy nemzeti ünnepén Magyarország is tanujelét akarta adni hálájának, mély tiszteletének a nemeslelkű királyné iránt és tette ezt egy oly szép formában, amely méltó az ünnepi alkalomhoz és egyben maradandó jele lesz a szoros szívbeli kapcsolatoknak, mely a két nemzetet egymáshoz fűzi. A magyar-hollandus társaság kezdésére felkérték

Nagy Sándor festőművészt és *Róth Miksa* üvegfestőművészt, hogy a királynő hágai palotájának szobor-terme részére egy nagyobbarányú üvegfestményt tervezzenek, illetve készítsenek és a két jeles művész latbavetve tehetségüket, tudásukat, szeretetteljesen elmélyedve a szép feladatba, oly remekművet alkotnak, mely becsületére válik a művészeknek és hazájuknak egyaránt. A festmény főalakja maga a királynő, trónusán ülve, hollandus népviseletben, szeretettől sugárzó arccal fogadja a festői nemzeti viseletben eléje vonuló magyar gyermekek hódolatát. A kosárákból és gyermekkezekből kihulló virágok tarka füzéreként fogják körül a királynő alakja alatt közepén levő keretet, amely magában foglalja *Kozma Andornak* — hollandus nyelvre fordított — magaslendületű gyönyörű, következő sorait: